

ΠΩΣ ΣΥΝΔΥΑΣΟΝΤΑΙ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ

Κειμενικά είδη είναι οι διαδικασίες που α) περιγράφουν β) εξηγούν γ) καθοδηγούν δ) επιχειρηματολογούν ε) αφηγούνται⁷

Κειμενικοί τύποι είναι τα προϊόντα σύνθεσης των κειμενικών ειδών, π.χ. ομιλία, εισήγηση, ημερολόγιο, βιογραφία, αυτοβιογραφία, κριτική, πραγματεία, επιστολή, άρθρο, άρθρο σε ιστολόγιο / ιστοσελίδα, μείλ⁸, επιφυλλίδα, χρονογράφημα, δοκίμιο (στοχαστικό, αποδεικτικό, μεικτό), συνέντευξη κ.ά.

Προσοχή! Σε έναν κειμενικό τύπο (κείμενο) συνυπάρχουν στοιχεία διαφόρων κειμενικών ειδών.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΚΕΙΜΕΝΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ ΜΕ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ

Μηχανισμός του εξανδραποδισμού

Το ερώτημα μπορεί, για την ώρα, να τεθεί θεωρητικά, αύριο όμως θα τεθεί πρακτικά. Αναπόδραστα. Αλλά από τώρα κιόλας έχει αρχίσει να κάνει αισθητή την πρακτική ενάργεια του. Είναι το ακόλουθο: Το ότι σε πολύ κοντινό μέλλον δε θα είναι η φύση που θα προσδιορίζει τον άνθρωπο, αλλά ο άνθρωπος τον άνθρωπο, αυτό πρέπει να θεωρηθεί αισιόδοξο ή όχι;

1 [συνδεση με το νόημα του προηγθέντος ερωτηματος] Δε νομίζω πως χρειάζεται εξήγηση τούτη η πρόταση. Όχι μόνον οι θετικές επιστήμες, όχι μόνον η τεχνολογία, που είναι η εφαρμοσμένη πλευρά τους, αλλά και η ψυχολογική τεχνική (στο εμπόριο, στην πολιτική προπαγάνδα) κάνουν ολοφάνερο πως έχει αρχίσει κιόλας η διαμόρφωση του φυσικού όντος άνθρωπος σύμφωνα με σχεδιασμούς ξεκινημένους από πρωτοβουλίες συνανθρώπων του. Δε χρειάζεται καν να γίνουν αποφασιστικές επεμβάσεις στο γενετικό κώδικα. Βαθύτερα κι από την παιδεία, που προσδιορίζει ως ένα σημείο τη μεταβιολογική περιοχή, οι τρεχούμενες μέθοδοι επηρεασμού της κοινής γνώμης, δημιουργίας ενός ορισμένου κοινωνικού κλίματος, μεταπλάθουν σταθερά τον δεδομένο από τη Φύση ανθρώπινο τύπο και τον διαμορφώνουν ανάλογα, για το κοντινό και για το απώτερο μέλλον.

2 Φασματική πάει να γίνει η έννοια ελευθερία για τις μεγάλες μάζες. Στον όρο τούτο με το θεωρητικά συγκεκριμένο ως χτες περιεχόμενο, παρεμβάλλονται τώρα στοιχεία που τον κάνουν όλο και περισσότερο προβληματικό. Ποια ακριβώς είναι η ελευθερία του υπηκόου της καταναλωτικής κοινωνίας, που βομβαρδίζεται νύχτα-μέρα από μian επιστημονικά οργανωμένη, ακατανίκητη διαφήμιση, κι αποκτά όλο περισσότερες, ανυποψίαστες ίσαμε χτες, υλικές ανάγκες; Σε τούτο μόνο το θέμα, αν σταθούμε, θα καταλάβουμε πόσο ρευστό, αν όχι απατηλό, γίνεται το περιεχόμενο της σύγχρονης ελευθερίας. Για να νιώσει ελεύθερος ο αποπροσωποποιημένος αυτός καταναλωτής (δεν έχει άλλη κύρια προσδιοριστική ιδιότητα), πρέπει να μπορεί να ικανοποιεί τις όλο κι

⁷ Φάκελος Υλικού, σελίδα 170

⁸ Η αλλαγή του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος συνεπάγεται ανασχεδιασμό κειμενικών τύπων για να εναρμονίζονται με τους νέους τρόπους επικοινωνίας.

αυξανόμενες ανάγκες του- διαφορετικά, πιστεύει πως υπολείπεται ταπεινωτικά στον αγώνα δρόμου που είναι ο ρυθμός της σύγχρονης ζωής, και τότε, άμεση συνέπεια, χάνει το αίσθημα της ελευθερίας. Γιατί ελευθερία, για τον μέσο ανθρώπινο τύπο, είναι η ευχέρεια να ικανοποιεί τις άμεσες βιοτικές του ανάγκες. Όταν του βάλετε σε κίνηση ένα μηχανισμό δημιουργίας αναγκών και δεν του δώσετε σύγκαιρα το μέσο να τις ικανοποιεί, τον κάνετε ψυχολογικά προλετάριο. Προλετάριος ονομάστηκε ο διάδοχος του αλλοτινού δούλου. Ποιο είναι εδώ το κριτήριο; - Η απουσία του αισθήματος της "ελευθερίας".

3 Ο μηχανισμός, τώρα, έχει έτσι ρυθμιστεί, ώστε το αόρατο λουρί που κρατάει δεμένο αυτόν τον κατάδικο από το πόδι να κονταίνει ή να μακραίνει κατά την κρίση του επιμελέστατα κρυμμένου αφέντη. Αν τα συμφέροντα του αφέντη υπαγορεύουν μεγαλύτερη δέσμευση του καταναλωτή, ρίχνει στην αγορά καινούρια συνθήματα για νέες ανάγκες.

4 Ο καταναλωτής πολλαπλασιάζει τις προσπάθειες του ν' ανταποκριθεί αυτοενεχυριάζεται. Δε χρειάζεται πάντοτε να φορτωθεί με νέα ή πρόσθετη εργασία για να μπορεί να τα βγάλει πέρα. Φτάνει που δεσμεύεται ψυχολογικά- η ικανοποίηση των νέων "απαιτήσεων της ζωής", των νέων ανέσεων, γίνεται κεντρικός πόλος του ψυχικού βίου. Από κει και πέρα έχει καταστεί υποχρεώσιος, χωρίς να το ξέρει. Νομίζοντας πως ικανοποιεί τον εαυτό του, ικανοποιεί τον αφέντη του, το μεγάλο κερδοσκόπο.

Αν πάλι η τεχνική του εξανδραποδισμού επιβάλλει, για λόγους τακτικής, μια ανάπαυλα, ή αν χρειάζεται ένα διάστημα χρόνου, ώστε ν' απορροφηθεί από την αγορά η διαθέσιμη παραγωγή, αραιώνεται προσωρινά ο ρυθμός των ερεθισμάτων. Ο λόγος δίνεται σε μικροτελειοποιήσεις, που κρατάνε μεν σε διέγερση την καταναλωτική πιλατεία, δεν την κάνουν όμως να λαχανιάζει, γιατί και η κατοχή μιας, δίχως τη σφραγίδα του υπερμοντέρνου, συσκευής δεν προκαλεί στον καταναλωτή - ενεργούμενο ένα αίσθημα κοινωνικής μειονεξίας.

5 Αρκετά γι' αυτό το παράδειγμα. Το ζήτημα ήταν να φανεί το πώς, αρχίζοντας από τα μικροαντικείμενα της καθημερινής ζωής, την οδοντόπαστα ή το αποσμητικό και φθάνοντας στο αυτοκίνητο ή στο ψυγείο, συντελείται η αλλοτρίωση ενός όντος που κολακεύεται να πιστεύει ακόμα στο αυτεξούσιο. Βαθύτερη όμως είναι η επεξεργασία που σου γίνεται στο επίπεδο των ιδεών. Ποτέ η προπαγάνδα δεν είχε σταθεί έτσι εξοπλισμένη με όλα τα μέσα επηρεασμού, και ποτέ δεν ήταν τόσο επιωτημονικά συστηματοποιημένη. Αν σ' αυτό προσθέσουμε την ελεγχόμενη μετάδοση πληροφοριών, απόλυτη στα ολοκληρωτικά καθεστώτα, σχετική στα φιλελεύθερα, καταλαβαίνουμε πόσο ελεύθερος μπορεί να είναι ο υπήκοος του εικοστού αιώνα. Ίσαμε χτες πίστευε πως η μόρφωση θ' απαλλάξει τον άνθρωπο από τη δουλεία. Τώρα είναι καιρός να καταλάβει πως αλλού έχουν κρύψει το κλειδί της αλυσίδας του.

Βλέπω, κοντολογίς, κάτι πάλι οδυνηρό, αναμφισβήτητο: Ότι για ν' αποκτήσω κάποιου, στοιχειώδη έστα, ανεξαρτησία, κι ένα ήθος ελεύθερο, ανάγκη να μη χαρίζομαι σ' όλους τους πειρασμούς.

6 Η ευμάρεια είναι κάτι απύθμενο, ένα παραισθησιογόνο που προκαλεί εθισμό, και για τούτο απαιτεί όλο και μεγαλύτερες δόσεις. Ζούμε κιόλας σε κοινωνικά σύνολα από τοξικομανείς της ευμάρειας.

Άγγελος Τερζάκης, Ποντοπόροι, Έκθεση – Έκφραση Γ' Λυκείου, σ. 121-125

Σημείωση: Το παραπάνω κείμενο ανήκει στον **κειμενικό τύπο του δοκιμίου** αλλά στην ανάλυση των ιδεών του εμπλέκονται οι διαδικασίες της εξήγησης, της επιχειρηματολογίας και της περιγραφής.

1 ΕΞΗΓΗΣΗ: υπογραμμισμένα ρήματα σκέψης, κίνησης, Ενεστώτας. Εξηγεί το πώς και το γιατί, ερμηνεύει κατά την κρίση του ο πομπός το πώς μεταπλάθεται το φυσικό ον με την μέθοδο επηρεασμού της κοινής γνώμης.

Προσοχή: η γλώσσα της εξήγησης σε πολλές περιπτώσεις προσιδιάζει σ' αυτήν της επιχειρηματολογίας (Φάκελος Υλικού, σελ. 166)

2, 4, 5 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

2 → αποφαντική πρόταση «Φασματική...μάζες», ρητορικά ερωτήματα, στίξη, σύνδεσμοι που δείχνουν αιτιοκρατία, χρόνο, αντίθεση].

4, 5 → επιχείρημα με γεγονότα [4] και παραδείγματα [5] (Φάκελος Υλικού σελ. 168-169)

3, 6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Περιγραφικός λόγος / εικονοπλαστικός, παράθεση χαρακτηριστικών του μηχανισμού και της λειτουργίας του με μεταφορική, υποκειμενική περιγραφή και ρήματα σε ενεστώτα, επίθετα, περιγράφει τα χαρακτηριστικά της ευμάρειας και τα δικά μας, των εθισμένων.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

A. Γλωσσικές επιλογές / Εκφραστικά μέσα⁹

Οι γλωσσικές επιλογές του/της συγγραφέα αφορούν:

α) στις γλωσσικές επιλογές (γλωσσική ιδιοτυπία, ιδίωμα ή διάλεκτο του ομιλητή ή συγγραφέα, γεωγραφικές, κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες, οπτικές της γλώσσας).

β) στο λεξιλόγιο (κοινό-καθημερινό, εξειδικευμένο-τεχνικό).

γ) στους γραμματικούς χρόνους, τις εγκλίσεις και τα ρηματικά πρόσωπα, τα οποία δηλώνουν διαφορετικά χρονικά επίπεδα, διαφορετικούς βαθμούς βεβαιότητας ή επιθυμίας, τρόπους απεύθυνσης.

δ) στη στίξη που υιοθετεί σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.

ε) στα σχήματα λόγου, στη σύνδεση των προτάσεων (παρατακτική, υποτακτική) και τη σημασία των λέξεων με την οποία χρησιμοποιείται μία λέξη ή φράση σε μία συγκεκριμένη περίπτωση (κυριολεξία, μεταφορά, παρομοίωση, αντίθεση κ.ά.)

στ) στην ονοματοποίηση (στην περίληψη πυκνώνει το νόημα και προτιμάται)

⁹ Φάκελος Υλικού σελίδα 173

Η διαδικασία μετατροπής ενός ρήματος ή ενός επιθετικού προσδιορισμού σε ουσιαστικό (π.χ. υπολογίζω > υπολογισμός, αλλάζω > αλλαγή, ικανός > ικανότητα, φτωχός > φτωχοποίηση). Η γραμματική αυτή μετατόπιση δεν αφορά μόνο την παραγωγή, αλλά έχει συνέπειες και στο νόημα, εφόσον οι ονοματοποιημένοι τύποι φέρουν τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά τόσο των ρηματικών διαδικασιών ή των ιδιοτήτων από πού προέρχονται όσο και το αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών ή των ιδιοτήτων. Η ονοματοποίηση χαρακτηρίζει τα επιστημονικά κείμενα και τα «ακαδημαϊκά είδη λόγου, όπως το δοκίμιο ή οι τεχνικές αναφορές, που επεξεργάζονται αφηρημένες και τεχνικές έννοιες.

ζ) στη χρήση προσωπικής και απρόσωπης σύνταξης.

η) στη χρήση ευθέως και πλάγιου λόγου

[Όλες οι γλωσσικές επιλογές συνδέονται λειτουργικά με το νόημα και το ύφος του κειμένου.]

Παρουσίαση των γλωσσικών επιλογών

Γλωσσική ιδιότητα, ιδίωμα, διάλεκτος

Αφορά στην «ιδιόγλωσσα» του συγγραφέα / ποιητή όπως π.χ. η χρήση του άρθρου «τες» αντί για «τις» που παρουσιάζεται στον Καβάφη ή η χρήση της λέξης «Φραγκογιαννού» είναι γλωσσικό στοιχείο της γεωγραφικής ιδιολέκτου στον Παπαδιαμάντη. Δηλαδή στην περιφέρεια (εδώ: Σκιάθος) χρησιμοποιείται το όνομα του άντρα για να παρουσιαστεί και η γυναίκα του. Επίσης, χαρακτηριστικό της ιδιολέκτου είναι η λέξη τηλοψία αντί για τηλεόραση (Καργάκος), η λέξη μαζάνθρωπος που χρησιμοποίησε ο καθηγητής γλωσσολογίας Γ. Μπαμπινιώτης για να καταδείξει την απαξία της γλώσσας λόγω της μαζοποιημένης συνείδησης. Ομοίως, ο Τερζάκης χρησιμοποιεί το ρήμα αυτοσενεχυριάζομαι για να αποδώσει εικονοπλαστικά την απλούστερη λέξη αυτοδεσμεύομαι.

Αξίζει να αναφερθεί η «ποιητική άδεια»: παρέκκλιση από κανόνες γραμματικής, συντακτικού και μέτρου όταν θέλει να εκφράσει την ψυχική κατάστασή του ο λογοτέχνης. Έτσι, δίνει «άδεια στον εαυτό του» για να μιλήσει όπως θέλει.

Σημείωση: Η γλωσσική ιδιότητα – ιδίωμα – διάλεκτος του κάθε συγγραφέα δεν πρέπει να συγχέεται με την ειδική ορολογία που ζητείται από τις ασκήσεις του επιστημονικού λόγου όπως π.χ. η λέξη «ομοιότητα» που χρησιμοποίησε ο Παπανούτσος στο δοκίμιο του «Τεχνική και Εκπαίδευση», γιατί είναι ορολογία από τη Βιολογία, την οποία χρησιμοποίησε σε μια θαυμάσια μεταφορική αναλογία για να δείξει την ομοιότητα της αξίας της παιδείας με τη συγκεκριμένη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος.

Λεξιλόγιο

Κοινό - Καθημερινό

Λαϊκές λέξεις στις καθημερινές περιστάσεις για άμεσο, ζωντανό, ανεπιτήδευτο, απλό λόγο, για απλούστερα θέματα και για την επίτευξη ενός πιο ανάλαφρου ή και χιουμοριστικού ύφους.

Εξειδικευμένο - Τεχνικό	Λόγιες λέξεις όταν απευθυνόμαστε σε άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου για θέματα σοβαρά που η πραγμάτευσή τους γίνεται θεωρητικά και με σοβαρό ύφος. Ειδικό λεξιλόγιο για θέματα επιστημονικά που η πραγμάτευσή τους γίνεται μπροστά σε ειδικό κοινό με σκοπό την ενημέρωση, την επίδειξη της επιστημονικής κατάρτισης και του υψηλού μορφωτικού επιπέδου του γράφοντος.
-------------------------	--

Χρόνοι

	Εξακολουθητικοί	Συνοπτικοί	Συντελεσμένοι
Παρόν	Ενεστώτας		Παρακείμενος
Παρελθόν	Παρατατικός	Αόριστος	Υπερσυντέλικος
Μέλλον	Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Στιγμιαίος Μέλλοντας	Συντελεσμένος Μέλλοντας

Παροντικοί χρόνοι: Ο **ενεστώτας** δηλώνει αυτό που γίνεται στο παρόν εξακολουθητικά με συνέχεια ή κατ' επανάληψη, χρησιμοποιείται σε εκφράσεις γενικού κύρους, γνωμικά και παροιμίες (γνωμικός), αντί για μέλλοντα για να δηλώσει κάτι που θα γίνει, αντί για παρατατικό ή αόριστο (ιστορικός) ή παρακείμενο (στις περιπτώσεις αυτές δίνει ζωντάνια και παραστατικότητα στην αφήγηση). Ο **παρακείμενος** φανερώνει πράξη που έχει γίνει στο παρελθόν και είναι συντελεσμένη στο παρόν.

Παρελθοντικοί χρόνοι: Ο **παρατατικός** δηλώνει αυτό που γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά με συνέχεια ή κατ' επανάληψη. Ο **αόριστος** φανερώνει πως αυτό που σημαίνει στο ρήμα έγινε στο παρελθόν. Χρησιμοποιείται και αντί του ενεστώτα για να φανερώσει κάτι που συνήθως συμβαίνει (γνωμικός) και αντί του μέλλοντα για να δηλώσει κάτι βέβαιο. Ο **υπερσυντέλικος** φανερώνει πως η πράξη ήταν τελειωμένη πριν από κάποια χρονική στιγμή του παρελθόντος.

Μελλοντικοί χρόνοι: Φανερώνουν πράξεις που θα γίνουν στο μέλλον είτε συνοπτικά (**στιγμιαίος ή συνοπτικός μέλλοντας**) είτε εξακολουθητικά (**εξακολουθητικός μέλλοντας**) είτε πριν από μια χρονική στιγμή του μέλλοντα (**συντελεσμένος μέλλοντας**).

Εγκλίσεις

Οριστική: Φανερώνει **πραγματικό, βέβαιο** (απλή), **δυνατό** (δυνητική: θα + οριστική παρατατικού ή υπερσυντελικού), **πιθανό** (πιθανολογική: θα + οριστική κάθε χρόνου), **ευχή** (ευχητική: είθε, μακάρι, ας + οριστική παρελθοντικού χρόνου), **παράκληση** και χρησιμοποιείται κάποιες φορές **αντί για προστακτική**.

Υποτακτική: (να / ας / αν / εάν / όταν / πριν να / μόλις / προτού / άμα / για να / μη(ν) / μήπως να + ρήμα): Φανερώνει *προτροπή* (προτρεπτική), *παραχώρηση* (παραχωρητική), *ευχή* (ευχετική), *δυνατό* (δυνητική), *απορία* (απορηματική), *πιθανό* (πιθανολογική), *προσταγή ή απαγόρευση* (προστακτική ή απαγορευτική).

Προστακτική: φανερώνει *προσταγή, προτροπή, απαγόρευση, παράκληση, ευχή, έντονη ενέργεια*.

Ρηματικά Πρόσωπα

Ενικός Αριθμός

Το πρώτο (α') ενικό:

- Προσδίδει αμεσότητα, προφορικότητα, ζωντάνια, ζωηρότητα, ενδιαφέρον στο λόγο, αφού η αφήγηση εμπεριέχει το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας. Ο λόγος εκφράζει προσωπικές εκτιμήσεις, αφού τα πράγματα προσεγγίζονται μέσα από μια εσωτερική οπτική γωνία και λειτουργεί το προσωπικό φίλτρο του πομπού.
- Προσδίδει στο κείμενο εξομολογητικό τόνο. Προκαλεί συγκινησιακή φόρτιση στο δέκτη, αφού παρακολουθεί και βιώνει προσωπικά βιώματα του πομπού, δηλαδή γίνεται καταφανέστερος ο βιωματικός χαρακτήρας.
- Τονίζεται η συμβολή του πομπού σ' ένα γεγονός άρα κάνει επίκληση στο ήθος του ή η διαφωνία του, αποστασιοποίησή του με ένα άλλο γεγονός ή δείχνει σε πολιτικό / προπαγανδιστικό λόγο εγωπάθεια του πομπού.

Το δεύτερο (β') ενικό:

- Προσδίδει αμεσότητα και οικειότητα στο λόγο, αφού ο πομπός δημιουργεί έναν τεχνητό αγωγό επικοινωνίας με τον ή τους δέκτες του. Απευθύνεται άμεσα σ' αυτούς, είναι σαν να συνομιλεί μαζί τους και έτσι πετυχαίνει να τους καταστήσει συμμετόχους στην προβληματική που αναπτύσσει, περνώντας τους με τον πιο άμεσο τρόπο το μήνυμά του.
- Προσδίδει διαλογικό χαρακτήρα στο λόγο του, προφορικότητα γι' αυτό ο τόνος γίνεται συνομιλητικός- φιλικός.
- Ενδέχεται να δίνει διδακτικό – παραινετικό τόνο όταν συνοδεύεται από παραινετική υποτακτική ή προστακτική.
- Σε αρκετές περιπτώσεις δείχνει **αυτοαναφορά**, π.χ. «εκεί σε βρίσκει η ποίηση» (Κείμενο Πανελλαδικών Εξετάσεων 2020) όπου ο Τίτος Πατρίκιος απευθύνεται στον αναγνώστη του αλλά και στον εαυτό του καταγράφοντας τις θετικές επιδράσεις της ποίησης. Ο κατεξοχήν ποιητής αυτοαναφορικού β' ενικού είναι ο Καβάφης.

Το τρίτο (γ') ενικό:

- Προσδίδει αντικειμενικότητα, αμεροληψία, ουδετερότητα, αφού οι επισημάνσεις του πομπού φαίνονται αναμφισβήτητες και γενικώς αποδεκτές.
- Αποστασιοποιεί τον συγγραφέα από τη συμμετοχή και τον καθιστά αντικειμενικό παρατηρητή.
- Καθιστά το μήνυμα γενικόλογο και του προσδίδει καθολικό κύρος, γι' αυτό χρησιμοποιείται και για γενίκευση σκεπτικού, προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα με ευρύτερη ισχύ και αποδοχή.
- Αποφεύγει την άμεση αναφορά, καθιστώντας το μήνυμα υπαινικτικό.

Πληθυντικός αριθμός

Το πρώτο (α') πληθυντικό

- Δημιουργείται μια αίσθηση οικειότητας (αμεσότητα) ανάμεσα στον πομπό και στον δέκτη, αφού εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο ατόμων π.χ. στους ακροατές του, μιλάει με αυτούς και γι' αυτούς.
- Η χρήση του αποπνέει συλλογικότητα άρα δίνει τροφή για σκέψη και κινητοποίηση σε δράση.
- Αποδίδει συλλογική ευθύνη/ τονίζεται η ανάγκη για δραστηριοποίηση των αρμόδιων φορέων.
- Μπορεί να τους πείσει πιο εύκολα, αφού εντάσσει και τον εαυτό του στα μέτρα-προτάσεις που παρουσιάζει.

Το δεύτερο (β') πληθυντικό:

- Προσδίδει αμεσότητα και οικειότητα στο λόγο. Απευθύνεται άμεσα στον αναγνώστη, είναι σαν να συνομιλεί μαζί τους και έτσι πετυχαίνει να τους καταστήσει συμμετόχους στην προβληματική που αναπτύσσει.
- Προσδίδει διαλογικό χαρακτήρα στο λόγο.
- Το ύφος και ο λόγος αποκτούν θεατρικότητα, παραστατικότητα, ενδεχομένως και δραματικότητα.
- Προσδίδει ζωντάνια στο λόγο/ συναισθηματική προσέγγιση.

Το τρίτο (γ') πληθυντικό:

- Προσδίδει αντικειμενικότητα, αμεροληψία, ουδετερότητα, αφού οι επισημάνσεις του πομπού φαίνονται αναμφισβήτητες και γενικώς αποδεκτές.
- Αποστασιοποιεί τον συγγραφέα από τη συμμετοχή και τον καθιστά αντικειμενικό παρατηρητή.
- Καθιστά το μήνυμα γενικόλογο και του προσδίδει καθολικό κύρος και για αυτό χρησιμοποιείται για γενίκευση σκεπτικού. Προκειμένου να προκύψουν συμπεράσματα με ευρύτερη ισχύ και αποδοχή.
- Αποφεύγει την άμεση αναφορά, καθιστώντας το μήνυμα υπαινικτικό.

Στίξη

Τελεία : Ολοκλήρωση πλήρους νοήματος.

Ανω τελεία: Μικρή διακοπή. Επεξήγηση ή συμπλήρωση προηγούμενων. Αντίθεση. Εύληπτο νόημα. Βραχυπερίοδος λόγος. Σιωπή (κυρίως στη λογοτεχνία).

Κόμμα: Χωρίζει ασύνδετες λέξεις που ανήκουν στο ίδιο μέρος του λόγου ή και προτάσεις. Χωρίζει κύρια με δευτερεύουσα πρόταση. Πριν και μετά τις μετοχικές προτάσεις, όταν αυτές τίθενται ως επεξήγηση. Όταν λειτουργεί όπως και η παρένθεση δηλαδή διασαφηνιστικά. Σε αρκετές περιπτώσεις προηγείται του αντιθετικού συνδέσμου **αλλά** και ακολουθεί αντίθεση.

Ερωτηματικό: απορία, έκπληξη, ερωνεία, ρητορική ερώτηση, ζωντάνια, παραστατικότητα, διαλογικό χαρακτήρα, για διευκόλυνση μετάβασης άρα συνεκτικότητα του νοήματος. Εντός παρενθέσεως (;) δηλώνει ερωνεία, αμφιβολία.

Θαυμαστικό: Θαυμασμό, έκπληξη, κατάπληξη, αμφισβήτηση, ερωνεία, φόβο, αποδοκιμασία, προσδίδει οικειότητα, ζωντάνια, παραστατικότητα. Επιπλέον, εκφράζει έντονο συναισθημα, ανησυχία, σαρκασμό (ιδίως εντός παρενθέσεως).

Εισαγωγικά: έμφαση, ερωνεία, μεταφορική χρήση λέξης, δήλωση ειδικών όρων, διάλογος, απαξίωση μιας έννοιας, αυτούσια μεταφορά λόγων κάποιου, μεταφορά τίτλου βιβλίου ή χαρακτηρισμού, για την παράθεση παροιμιών, ρήσεων, για έμφαση, για λέξεις ξένες ή αδόκιμους όρους ή πολύ καθημερινούς όρους (κοινότητες εκφράσεις).

Αποσιωπητικά: απορία, αγανάκτηση, αποστροφή, δισταγμό, αποθάρρυνση, χιούμορ, ερωνεία, απότομη διακοπή είτε λόγω ντροπής είτε λόγω συγκίνησης, για υπαινιγμό, όταν θέλουμε να δηλώσουμε κάτι απροσδόκητο, για την έκφραση απειλής ή περιφρόνησης.

Παύλα: αλλαγή προσώπου σε διάλογο.

Διπλή παύλα / παρένθεση: ίδια χρήση με κόμμα (εντός διαλόγου). Εξηγεί όσα προηγήθηκαν / προσθέτει μια πληροφορία ή ένα προσωπικό σχόλιο, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην ανακόπτεται η ροή της ανάγνωσης (πιθανώς το σχόλιο να μην είναι τόσο σημαντικό ή να είναι πολύ υποκειμενικό).

Παύλα ως ενωτικό: Σύνθεση ή αντίθεση δύο όρων.

Διπλή τελεία: μπροστά σε φράσεις που μεταφέρονται αυτούσιες ή μπροστά σε απαρίθμηση, πριν από την αυτούσια καταγραφή λόγων, όταν ακολουθεί το αποτέλεσμα μιας ενέργειας, για επεξήγηση των προηγούμενων.

Σχήματα λόγου

Στα μη λογοτεχνικά κείμενα συναντάμε περισσότερο

- Επανάληψη
- Ειρωνεία
- Μεταφορά
- Παρομοίωση
- Ασύνδετο – πολυσύνδετο
- Αντίθεση

Τα υπόλοιπα σχήματα λόγου απαντούν κυρίως στη λογοτεχνία. Βλέπε αναλυτικά στο Θέμα Γ.

Σύνδεση προτάσεων

Παρατακτική σύνδεση: Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους συμπλεκτικούς¹⁰, αντιθετικούς¹¹, διαχωριστικούς. Στην παρατακτική σύνδεση ανήκει το πολυσύνδετο σχήμα σύνδεσης προτάσεων για τον λόγο ότι η συγκεκριμένη σύνδεση γίνεται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους στη σειρά. Στην παρατακτική σύνδεση ανήκει και το ασύνδετο σχήμα με την έννοια ότι παρατίθενται όμοιες προτάσεις ή όροι μεταξύ τους.

Υποτακτική σύνδεση: α) Η δευτερεύουσα πρόταση συνδέεται με την πρόταση που προσδιορίζει (κύρια) με υποτακτικούς συνδέσμους ή αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα β) η δευτερεύουσα πρόταση συνδέεται με την προηγούμενη ή προηγούμενες δευτερεύουσες προτάσεις, άρα δεν εξαρτάται από την κύρια. Στην περίπτωση αυτή έχουμε σχήμα σύνθετου υποτακτικού λόγου ή καθ' υπόταξη π.χ. Στην ίδια σου τη χώρα αναγκάζεσαι να προσποιείσαι τον ξένο, αν θέλεις να έχεις δικαίωμα σε στοιχειώδη εξυπηρέτηση : Απλή υποτακτική σύνδεση: Στην ίδια σου τη χώρα αναγκάζεσαι να προσποιείσαι τον ξένο. Σύνθετος υποτακτικός λόγος ή καθ' υπόταξη είναι όλη η περίοδος καθώς η δευτερεύουσα υποθετική πρόταση εξαρτάται νοηματικά από την αμέσως προηγούμενη της πρόταση που είναι δευτερεύουσα και όχι από την κύρια.

Λειτουργία των αναφορικών προτάσεων

Εκτός απ' τον χαρακτηρισμό τους σε επιθετικές -επιρρηματικές // προσθετικές -προσδιοριστικές, σχολιάζουμε τη λειτουργία τους ως προς το ύφος του κειμένου και ως προς την πρόθεση του γράφοντος.

Ύφος: το πυκνώνει, γιατί κάνει τον λόγο μακροπερίοδο και σύνθετο.

Πρόθεση: συνήθως η αναφορική πρόταση αποτελεί επεξηγήση ή εμπλουτισμό του όρου στον οποίο αναφέρεται. Αποτελεί δηλαδή σχόλιο του συγγραφέα ή περιγραφή φαινομένου, προσδίδοντας έμφαση και επιτονισμό του σημείου. Ενίοτε η αναφορική πρόταση, συνοδευόμενη από στίξη, συνιστά συναισθηματικό λόγο.

¹⁰ Και, κι, είτε, μήτε, ουδέ, μηδέ.

¹¹ Αλλά, παρόλο, μολαταύτα κ.ά. και «όχι μόνο...αλλά και» = αντιθετική επιδοτική σύνδεση στην οποία τονίζεται το β' μισό της αντίθεσης.

Μακροπερίοδος - μικροπερίοδος λόγος

Πώς χρησιμοποιούνται στα διάφορα είδη/ τύπους κειμένων και η λειτουργία τους στο ύφος και στην πειθώ.

1. Μακροπερίοδος λόγος: Όταν ο συγγραφέας... αργεί να βάλει τελεία! Στοιχεία που καθιστούν το λόγο μακροπερίοδο είναι:

α) η υποτακτική σύνδεση και συγκεκριμένα το σχήμα καθ' υπόταξη (διαδοχική υπόταξη): όταν οι δευτερευουσες εξαρτώνται η μία από την άλλη και όχι απευθείας από την κύρια πρόταση π.χ.: «Δεν νομίζω να πας στη θάλασσα επειδή αύριο θα βρέχει όπως είπαν στο δελτίο καιρού».

β) το ασύνδετο

γ) το πολυσύνδετο.

Ο μακροπερίοδος λόγος ως κειμενικός δείκτης συναντάται σε παραγράφους επιχειρηματολογίας γιατί η διαδοχική υπόταξη συνήθως συνιστά μέρος επιχειρήματος. Συναντάται όμως και σε στοχαστικά δοκίμια ή επιφυλλίδες ή ομιλίες ή ημερολόγια ή επιστολές γιατί μπορεί να φανερώνει συνειρμική γραφή, συναισθηματικά φορτισμένο λόγο, εικονοπλαστικό λόγο.

Το ύφος καθίσταται σύνθετο και πυκνό και ο χειρισμός της γλώσσας είναι απαραίτητο να είναι σε υψηλό επίπεδο για όποιον τον χρησιμοποιεί για την αποφυγή ασαφειών.

2. Βραχυπερίοδος / μικροπερίοδος λόγος: Μικρές κόφτες προτάσεις. Κύριες προτάσεις ή σύντομο σχήμα Κ + Λ (Κύρια και Δευτερεύουσα) ή παρατακτική σύνδεση (με σύμπλεξη, αντίθεση, διάζευξη) π.χ.: «Ασταμάτητη βροχή αλλά μου αρέσει», «Οι ηλικιωμένοι έχουν προβλήματα και μοναξιά», «Θέλω να παίζω».

Ο λόγος καθίσταται απλός, γοργός, εύληπτος, σαφής, παραστατικός και ενίοτε προσδίδει συναισθηματική φόρτιση (όπως και το ασύνδετο / πολυσύνδετο). Συναντάται σε κείμενα και παραγράφους με απλό ύφος ή σε οδηγίες / καθοδηγήσεις / περιγραφές. Απαντά και σε κείμενα μεικτού ύφους, αναλόγως τι θέλει να προσδώσει στο χωρίο ο γράφων.

Β. Όλα τα μέσα των τριών μεγάλων τρόπων πειθούς

1. Από την επίκληση στη Λογική, **κειμενικοί δείκτες** αποτελούν τα **τεκμήρια** (παραδείγματα, αυθεντίες, στατιστικά, έρευνες, γενικές αλήθειες -οι οποίες αναγνωρίζονται και από την καθολική ισχύ των λεγόμενων αλλά και από φράσεις γενικόλογες όπως π.χ. «πολλοί θεωρούν», «κατά γενική ομολογία», «είναι γνωστό ότι...», κτλ.) και το **επιχείρημα**.

2. Από την επίκληση στο Συναισθημα, **κειμενικοί δείκτες** είναι το χιουμοριστικό/ πικρό/ ειρωνικό/ καταγγελτικό ή επαινετικό ύφος, τα ρητορικά ερωτήματα όταν δηλώνουν και συναισθηματική φόρτιση.

3. Από την επίκληση στο Ήθος του πομπού: η αυθεντία και η επίκληση στο ήθος του αντιπάλου ανήκουν πλέον στα πειστήρια πειθούς του ήθους του πομπού.

Σημείωση: Όλα τα μέσα πειθούς αποτελούν κειμενικούς δείκτες οι οποίοι μπορούν να συνδυαστούν σε μια παράγραφο ή ένα κείμενο.

Γ. Ο τίτλος του κειμένου (πεζού ή ποιήματος). Εδώ, προσέχουμε τη μορφή και το σημαίνον-σημαινόμενο του τίτλου.

Δ. Οι εικόνες

Ε. Οι αφηγηματικοί τρόποι¹²: 1) περιγραφή, 2) αφήγηση, 3) διάλογος, 4) μονόλογος, 5) έμμεσα σχόλια συγγραφέα.

ΣΤ. Οι αφηγηματικές τεχνικές του συγγραφέα¹³: Χρόνος κειμένων, πλοκή, οπτική συγγραφέα.

Ζ. Ο χαρακτήρας¹⁴ (χαρακτηρισμός προσώπων).

Η. Τα θεματικά ή εκφραστικά μοτίβα¹⁵.

Θ. Το Γένος/ είδος του κειμένου¹⁶.

Ι. Το Συγκείμενο¹⁷, δηλαδή η χωροχρονική τοποθέτηση του κειμένου που διαβάζουμε, οι ιστορικό/κοινωνικό/πολιτικές συνθήκες που επικρατούν όταν γράφτηκε, ο πολιτισμός, η κουλτούρα της εποχής. Κάθε εξωγενής παράγοντας που μπορεί να επηρέασε τη σκέψη και τη γραφή του συγγραφέα και φαίνεται μέσα στο κείμενο.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ

«Ένας μοναχικός...κειμενικός δείκτης»

Ο εσωτερικός μονόλογος είναι ένας από τους αφηγηματικούς τρόπους. Η λειτουργία του στο κείμενο: Καταγράφονται νωπές οι εντυπώσεις και τα συναισθήματα, έτσι ο αναγνώστης μπορεί με αμεσότητα να παρακολουθήσει τη στιγμή που γεννιούνται και να συμμεριστεί, (βιωματικότητα), την κατάσταση του ήρωα. Επιπλέον, επειδή ο τόνος της φωνής-θεωρητικά- είναι «χαμηλόφωνος» / εξομολογητικός ο αναγνώστης πείθεται (πειστικότητα) από την ειλικρίνεια του αφηγητή. Επίσης, επειδή ο μονόλογος εκφράζεται πηγαία και αυθόρμητα ο λόγος του έχει πολλά στοιχεία προφορικότητας που προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα. Ενδέχεται ο εσωτερικός μονόλογος να χρωματίζεται από ειρωνικό τόνο.

¹² Φάκελος Υλικού σελ. 176.

¹³ Φάκελος Υλικού σελ. 174-175.

¹⁴ Φάκελος Υλικού σελ. 178.

¹⁵ Φάκελος Υλικού σελ. 178.

¹⁶ Φάκελος Υλικού σελ. 170 και σελ. 177.

¹⁷ Φάκελος Υλικού σελ. 178.

ΥΦΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

1. Δείκτες που καθιστούν το ύφος **διδασκτικό/ παραινετικό**:

α) Τα ρηματικά πρόσωπα β' ενικό και β' πληθυντικό (και ενίοτε το α' ενικό) όταν αφηγείται βιωματικά.

β) Προτρεπτική Υποτακτική – Προστακτική.

γ) Μύθοι/ ανέκδοτα/ παραμυθικά στοιχεία: εκλαϊκευση θέματος, κατανόηση στο ευρύ κοινό, ταύτιση αναγνώστη με ήρωες.

δ) Αλληγορία → έντονος διδασκικός τόνος, αρκεί να... αποκρυπτογραφηθεί (Βλ. «Πλατωνικό Σπήλαιο»).

ε) Συμβολισμοί (π.χ. το στρογγυλό ψωμί είναι η γη στον Γ. Ρίτσο).

στ) Το προσωπικό σχόλιο του γράφοντος.

ζ) Μονόλογος.

2. Δείκτες που δείχνουν **αποστασιοποίηση γράφοντος - επίσημο αντικειμενικό και απρόσωπο ύφος**:

α) Αποφαντικές προτάσεις χωρίς σχόλιο γράφοντος.

β) Γ' πρόσωπα (γ' ενικό και γ' πληθυντικό).

γ) Παθητική σύνταξη (τονίζεται η πράξη - λείπει ο υποκειμενισμός).

δ) Ονοματοποίηση: ενσωμάτωση στην ονοματική λέξη και της ενέργειάς του υποκειμένου και του αποτελέσματος ενέργειας. Αυτό συνιστά πύκνωση και προσιδιάζει στον περιληπτικό λόγο.

ε) Οριστική.

στ) Ενίοτε η αποστασιοποίηση από το φαινόμενο μπορεί να φαίνεται και με μία ειρωνεία, που δείχνει τη διαφωνία ή την αποστροφή του γράφοντος για τα γεγονότα / καταστάσεις.

ζ) Ενίοτε ειδικό λεξιλόγιο / επιστημονισμός.

η) Απρόσωπη σύνταξη.

Σημείωση: Για οικείο και εύληπτο ύφος βλέπε ερώτηση 3.

Η ΠΕΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

→ Απάντηση στο ερώτημα: «Ποιο είναι το επιχείρημα; Σας πείθει;»

Αν το επιχείρημα καταλήγει σε ένα συμπέρασμα «βεβιασμένο», γενικόλογο ή ελεγχόμενο για την εγκυρότητα και την αλήθεια των προτάσεων - διατυπώσεων που χρησιμοποιεί ο γράφων μέχρι να φτάσει στο συμπέρασμα, τότε δεν είναι πειστικό.

Παράδειγμα σε παράγραφο

Η βία συνήθως ασκείται από άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι Ρομά, ή οπαδοί ποδοσφαιρικών ομάδων ή άτομα που δεν έχουν οικονομική επιφάνεια, όπως μαρτυρούν τα γεγονότα και τα παραδείγματα που προβάλλονται καθημερινά από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Η βία ως μέσο επιβολής επίσης παρατηρείται και από άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένα επαγγέλματα ή έχουν διατελέσει στο παρελθόν κρατούμενοι φυλακών. Έτσι αποφεύγοντας τα άτομα των παραπάνω κατηγοριών, μπορούμε να νιώθουμε πιο ασφαλείς.

➤ Το παραπάνω επιχείρημα δεν μπορεί να είναι ορθό, επειδή καταλήγει σε ένα λανθασμένο και αυθαίρετα γενικευμένο συμπέρασμα. Γιατί κατηγοριοποιεί τους ανθρώπους σε «ομάδες» κι αυτή η κατηγοριοποίηση αυτομάτως, με βάση τον γράφοντα, τους δίνει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, κάτι το οποίο δεν προκύπτει από κανένα τεκμήριο ή αιτιοκρατική σχέση, παρά μόνο από τη φράση «προβάλλονται από τα Μ.Κ.Δ.». Εδώ ελέγχεται το τί προβάλλουν τα Μέσα και για ποιους λόγους (τηλεθέαση – κέρδος κ.τ.λ.). Επίσης ο γράφων δεν λαμβάνει υπόψιν του την προσωπικότητα κάθε ατόμου ως ξεχωριστής οντότητας και θεωρεί αυτονόητη την ιδιότητά τους – Ρομά, οπαδοί συγκεκριμένοι επαγγελματίες κ.τ.λ. – ως στοιχείο επαρκές για τον χαρακτηρισμό τους ως βίαιοι. Με λίγα λόγια γενικεύει κι μιλά «ισοπεδωτικά». Όταν η μεμονωμένη πράξη-δείγμα κάποιων ατόμων χρησιμοποιείται ως επαρκές στοιχείο για εξαγωγή γενικού συμπεράσματος, το επιχείρημα είναι ασθενές ή σαθρό. Η ορθότητα και επομένως η πειθώ χρειάζεται αιτιοκρατία, επιστημονική επάρκεια / εξήγηση και τεκμήρια με ευρεία ισχύ και αποδεικτική αξία και όχι ατελείς και αυθαίρετες γενικεύσεις.

ΠΕΙΘΩ

α. Πολιτικός λόγος

Χαρακτηριστικά του πολιτικού λόγου (συνοπτικά)

α) Επίκληση στη Λογική του δέκτη

- επιχειρήματα
- τεκμήρια (έρευνες, στατιστικά στοιχεία, γενικές αλήθειες, γεγονότα, παραδείγματα, αυθεντία)

β) Επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη

- περιγραφή / αφήγηση
- χιούμορ / ειρωνεία
- ρητορικά ερωτήματα
- οικεία ρηματικά πρόσωπα
- σχήματα λόγου

γ) Η επίκληση στο ήθος του πομπού με προβολή των χαρακτηριστικών και αρετών του πομπού. Εδώ εντάσσεται και η επίθεση στο ήθος του αντιπάλου γιατί εξαίρει το ήθος του πομπού με αντιθετικό τρόπο. Ενδέχεται η επίθεση να αφορά προσωπικό, πολιτικό, εργασιακό τομέα και να γίνεται προς ένα άτομο, μία ιδέα, ιδεολογία, ιδεολόγημα, νοοτροπία, έθνος.

Η αθέμιτη στρατηγική πειθούς του πολιτικού λόγου είναι η **προπαγάνδα**.

Πρόθεση γράφοντος

1) Επιθυμεί να πείσει τον δέκτη να πάρει κάποιες αποφάσεις ή να προβεί σε κάποια ενέργεια. Ο δέκτης πρέπει να πεισθεί ότι η απόφασή του είναι σύμφωνη με τα δικά του προσωπικά συμφέροντα και τα συμφέροντα του ευρύτερου συνόλου στο οποίο ανήκει. Άρα, ο πολιτικός λόγος χαρακτηρίζεται:

α) από λογική επιχειρηματολογία

β) φρασεολογία με συναισθηματική φόρτιση

γ) ρητορεία: ο λεκτικός πληθωρισμός στον πολιτικό λόγο χαρακτηρίζεται συχνά από πλεονασμούς, κατάχρηση συνωνύμων, βεβαιωτικές, δεοντολογικές, θαυμαστικές διατυπώσεις στον λόγο, έντονη συναισθηματική φόρτιση, γλαφυρό ύφος, μεγαλοστομίες. Ο λεκτικός πληθωρισμός είναι βασικό χαρακτηριστικό της ρητορείας.

2) επειδή ο πολιτικός λόγος σχετίζεται με την εξουσία, κάποιες φορές στοχεύει στην παραπλάνηση ή τον έμμεσο εκφοβισμό (κινδυνολογία) του ακροατηρίου, ώστε να εξασφαλιστούν τα σχέδια- δράσεις του πομπού. Σε αυτές τις περιπτώσεις θα βρούμε στο κείμενο ρητορεία, αυταπόδεικτες έννοιες όπως «έθνος», «λαός», «δημοκρατία», «εθνικά συμφέροντα», «ελευθερία» κτλ., οι οποίες αντικαθιστούν την επιχειρηματολογία. Ο αξιακός αυτός λόγος παγιδεύει τον δέκτη κι εμποδίζει την κρίση του. Τότε μιλάμε για προπαγανδιστικό λόγο στις περισσότερες των περιπτώσεων.

β. Η γλώσσα της διαφήμισης

Ο λεκτικός πληθωρισμός, η επίκληση στο ήθος του πομπού, η επίθεση στο ήθος του αντιπάλου, η χρήση αυθεντιών ή τεχνητών «αυθεντιών» και σοφισμάτων, η επίκληση στο συναίσθημα, ο λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός, ο επιτηδευμένος λόγος και η συνθηματολογία, στοιχεία του προπαγανδιστικού λόγου τα συναντάμε και στην πειθώ στον διαφημιστικό λόγο. Η αναλυτική, εκλαϊκευμένη περιγραφή, και η πολυπλοκότητα είναι τα δύο επιπλέον στοιχεία, που συνιστούν την πειθώ στη διαφήμιση.

Χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου

- Περιγραφικός· γι' αυτό μπορεί ο επιστήμων να χρησιμοποιήσει **ορισμό** με διαίρεση, αν χρειάζεται, της έννοιας, επίθετα ή περιγραφικές φράσεις.
- Επεξηγηματικός / ερμηνευτικός· γι' αυτό μπορεί ο επιστήμων να προβεί σε αποσαφήνιση εννοιών και να εμβαθύνει σε αυτές ως γνώστης.
- Αποδεικτικός, γιατί επιχειρηματολογεί ή και τεκμηριώνει με ποικίλα τεκμήρια τον λόγο του. Επικαλείται επομένως τη λογική του δέκτη και αξιοποιεί τις κατάλληλες γλωσσικές επιλογές: γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση βεβαιότητας και πραγματικού, ειδική ορολογία, κυριολεκτική χρήση λόγου, απρόσωπη/ παθητική σύνταξη σε αρκετές περιπτώσεις. Η δομή του κειμένου έχει σύνδεση λογική και αλληλουχία νοημάτων. Το όλο ύφος του χαρακτηρίζεται από επισιμότητα και αντικειμενικότητα.

Σημείωση: Ανάλογα χαρακτηριστικά μπορεί να έχει ένα επιστημονικό άρθρο ή σε αρκετές περιπτώσεις η ερμηνευτική δημοσιογραφία. Δεν συμβαίνει το ίδιο ως προς το ύφος όσον αφορά την επιφυλλίδα, καθώς εκεί το ύφος γίνεται πιο υποκειμενικό.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Πώς συγκρίνουμε δυο κείμενα σχετικά με την οπτική που έχουν προσεγγίσει οι δύο συγγραφείς το ίδιο ή συναφές θέμα.

- Οπτική είναι στην ουσία η πρόθεσή τους άρα εξετάζω:
 - 1) Την επικοινωνιακή περίσταση του κάθε κειμένου π.χ.: ομιλία/ ανακοίνωση, στοχαστικό δοκίμιο, πληροφοριακό ή ερμηνευτικό άρθρο, επιφυλλίδα κ.τ.λ. Ανάλογα την επικοινωνιακή περίσταση και το μέσο στο οποίο γράφει ή μιλάει οι προθέσεις και οι στόχοι του διαφοροποιούνται. Έτσι, ο συντάκτης ενός απλού άρθρου έχει πρόθεση να πληροφορήσει και να πείσει, ενώ ο συντάκτης που επιλέγει την ερμηνευτική δημοσιογραφία στοχεύει, εκτός της πληροφόρησης και πειθούς, στην εξήγηση κι ανάλυση / ερμηνεία, ο δοκιμιογράφος στον προβληματισμό / τέρψη / διδακτικό τόνο κ.τ.λ.
 - 2) Το λεξιλόγιο και το ύφος του καθενός συντελούν στη διαφοροποίηση της οπτικής / πρόθεσης επίσης. Π.χ. α) χρήση Οριστικής, γ' ρηματικού προσώπου, παθητικής σύνταξης, ονοματοποίησης, αναφορικής χρήσης γλώσσας → επίσημο ύφος → πειθώς, εξήγηση, τεκμηρίωση κ.τ.λ. β) α' – β' ρηματικά πρόσωπα, σχήματα λόγου, μεταφορική χρήση λόγου, ποιητική λειτουργία της γλώσσας, ενεργητική σύνταξη, συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο, προσωπικές μαρτυρίες / βιώματα, φορτισμένος συναισθηματικά λόγος → οικείο ύφος → ευαισθητοποίηση, προβληματισμός, επικρότηση από τον γράφοντα του θέματος κ.τ.λ.
 - 3) Το συγκεκριμένο του καθενός δηλαδή οι πολιτισμικές – οικονομικές – κοινωνικές κ.ά. καταστάσεις που ισχύουν την εποχή γραφής του κειμένου και ως εκ τούτου αντικατοπτρίζονται στο κείμενο και στην οπτική που ο γράφων προσεγγίζει το θέμα.

Π.χ. : Μιλώντας για τις διατροφικές συνήθειες του Έλληνα, διαφορετικά θα τις προσεγγίσει ένα κείμενο της δεκαετίας του '70 κι αλλιώς ο συγγραφέας του σήμερα, ο οποίος γνωρίζει για μεταλλαγμένα τρόφιμα, οικολογικά, "fast food" συνήθειες κ.τ.λ. Η μιλώντας για φτώχεια, ένα κείμενο της δεκαετίας του '50/60 κι ένα σημερινό, ίσως βρούμε εκπληκτικές ομοιότητες παρά το χάσμα δεκαετιών.

- 4) Ιδιαίτερα προσέχουμε τη σχέση αναλογίας – αντίθεσης – τεκμηρίωσης – επεξήγησης (συμπλήρωσης) μεταξύ δυο κειμένων. Το α' κείμενο μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με την οπτική που αντιμετωπίζει το ίδιο θέμα το β' κείμενο π.χ. αναλύοντας τα κίνητρα του εθελοντή, ενώ κοινό σημείο αναφοράς είναι και στα δύο τα κίνητρα, ο καθένας μπορεί να δίνει τη δική του οπτική σχετικά με τα ελατήρια που κινούν τη δράση ενός εθελοντή. Η επίσης ένα κείμενο μπορεί να διάκειται ευνοϊκά απέναντι στα γκράφιτι, βλέποντας τα ως τέχνη που αναβαθμίζει το οικιστικό περιβάλλον και το άλλο να έρχεται να τεκμηριώσει αυτή την άποψη δίνοντας με το θέμα, τα παραδείγματα και τα επιχειρήματα του, την αρμόζουσα πειθώ και τεκμηρίωση στο ζήτημα της ανάπλασης του οικιστικού περιβάλλοντος από τα γκράφιτι.

ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μετά την εξέταση του τρόπου με τον οποίο οι εξωτερικοί παράγοντες, το κειμενικό είδος και η επικοινωνιακή περίσταση μορφοποιούν τη γλωσσική χρήση, ακολουθεί η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τα κείμενα συγκροτούνται ως ολότητες και όχι απλώς ως ασύνδετα σύνολα λέξεων και παραγράφων. Στο επίπεδο αυτό ανάλυσης της γλώσσας κυρίαρχες είναι οι έννοιες της συνοχής και της συνεκτικότητας¹⁸.

Η συνοχή αναφέρεται στο σύνολο των γλωσσικών μέσων με τα οποία οι γλωσσικές μονάδες (προτάσεις, περίοδοι, παράγραφοι κ.λπ.) συνδέονται μεταξύ τους ώστε να αποτελέσουν μεγαλύτερες ενότητες λόγου. Τα μέσα αυτά ανήκουν σε τρεις κατηγορίες:

1. Γραμματικά:

- Αναφορά: αφορά τη σχέση ενός κειμενικού στοιχείου με ένα άλλο που προηγείται ή έπεται (π.χ. με τη χρήση αντωνυμιών)
- Έλλειψη: αφορά την παράλειψη μιας λέξης ή φράσης που μπορεί να εννοηθεί εύκολα από όσα έχουν λεχθεί ή πρόκειται να λεχθούν.
- Υποκατάσταση: αφορά την αντικατάσταση κάποιου κειμενικού στοιχείου από άλλα, που κατευθύνουν στην αναζήτηση των πρώτων (π.χ. οι μεν ... οι δε)
- Σύζευξη: αφορά τη σύνδεση ενοτήτων λόγου με τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων και φράσεων που δηλώνουν προσθήκη, αντίθεση, αιτία, χρόνο κ.λπ.
 - δηλαδή, με άλλα λόγια κτλ. (που εισάγουν επεξήγηση)
 - αν και, εντούτοις, εξάλλου, άλλωστε, ωστόσο, αντίθετα κτλ. (που αντιθέτουν)

¹⁸ Έκφραση Εκθεση Α' Τεύχος και Φάκελος Υλικού (σελ. 172)

- και, επίσης, πρώτο, δεύτερο κτλ. (που προσθέτουν)
- επομένως, συνεπώς, λοιπόν κτλ. (που δηλώνουν συμπέρασμα)
- έπειτα, αργότερα, όταν κτλ. (δηλώνουν χρονικές σχέσεις)

2. **Λεξιλογικά:** αφορούν τη σημασιολογική σύνδεση λέξεων (συνωνυμία, αντωνυμία, υπωνυμία, υπερωνυμία). Σύμφωνα με τη θεωρία της Α' Λυκείου στη σύνδεση αυτή έχουμε:

- χρήση συνυπώνυμων και υπερώνυμων λέξεων (ο ταξιδιωτικός, ο καθηγητής, ο δικηγόρος → ο επαγγελματίας).
- χρήση του όλου και των μελών του (π.χ.: προκαταβολή, υπόλοιπο → συνολική αμοιβή).
- χρήση γενικότερου όρου (π.χ.: φοιτητές, σπουδαστές, μαθητές → σπουδάζουσα νεολαία).
- χρήση λέξεων που ανήκουν στον ίδιο χώρο και παρουσιάζουν νοηματική συγγένεια (π.χ.: δραχμές, ποσό, συνολική αμοιβή)

3. **Φωνολογικά:** αφορούν τον επιτονισμό σε προφορικά κείμενα

Συνεκτικότητα

Για να είναι όμως ένα κείμενο λογικά συγκροτημένο, χρειάζεται - εκτός από τη συνοχή ανάμεσα στις προτάσεις και τις παραγράφους - να είναι συνεπές και ως προς το θέμα, τον σκοπό, τους αποδέκτες του, την πολιτισμική γνώση που ενέχει. Η συνεκτικότητα αναφέρεται στη νοηματική σύνδεση των επιμέρους στοιχείων του κειμένου με το κειμενικό είδος στο οποίο τυπικά ανήκει.

Μορφές συνεκτικότητας

Οι κυριότεροι ανάμεσα σε αυτούς τους νοηματικούς δεσμούς είναι οι εξής:

- Η αντίθεση / εναντίωση (το δεύτερο νόημα αντιτίθεται στο πρώτο ή στα προηγούμενα),
- η αιτιολόγηση (το δεύτερο νόημα αιτιολογεί το πρώτο ή τα προηγούμενα),
- το αποτέλεσμα (το δεύτερο νόημα περιέχει τα αποτελέσματα του πρώτου ή των προηγούμενων),
- η διευκρίνιση (το δεύτερο νόημα επεξηγεί και αναλύει το πρώτο με τη χρήση παραδειγμάτων),
- η διασάφηση (περαιτέρω εξήγηση και ανάλυση του πρώτου νοήματος),
- η χρονική σχέση/ σειρά (τα δύο νοήματα προσεγγίζουν το φαινόμενο από διαφορετικό χρονικό επίπεδο),
- η γενίκευση (το δεύτερο νόημα επεκτείνει το περιεχόμενο του πρώτου ή των προηγούμενων),
- ταξινόμηση/ διαίρεση/ προσθήκη (το δεύτερο θέμα να εμπλουτίζει το αρχικό ή το προηγούμενο)
- η επανάληψη του νοήματος της προηγούμενης πρότασης ή παραγράφου στην επόμενη.

ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Μονοτροπικά είναι τα κείμενα που χρησιμοποιούν έναν μόνο σημειωτικό τρόπο για τη μετάδοση του μηνύματος π.χ. μόνο γραπτό λόγο ή μόνο εικόνα/ σκίτσο/ φωτογραφία/ κόμικ/ γράφημα/ πίνακα/ ζωγραφιά/ γκράφιτι.

Πολυτροπικά είναι τα κείμενα που χρησιμοποιούν γραπτό κείμενο συνδυαστικά με εικόνα, φωτογραφία, πίνακα κτλ. Η πολυτροπικότητα συνδυάζει γλωσσικούς- οπτικούς- ακουστικούς τρόπους.

Γιατί ο πομπός χρησιμοποιεί πολυτροπικό κείμενο;

Το απαιτεί η περίσταση επικοινωνίας π.χ.

- 1) Σε μια σχολική αίθουσα ο πίνακας στον οποίο ο διδάσκων καταγράφει τη θεωρία και την ενισχύει με πίνακα δεδομένων, γράφημα, σχέδιο, οδηγεί στην ευκολότερη «πρόσληψη» του μηνύματος
- 2) Σε μια αφίσα που συνδυάζει γραπτό λόγο και εικόνα ο δέκτης/ θεατής θα αποκωδικοποιήσει ευκολότερα το μήνυμα εικονοποιώντας τον λόγο.
- 3) Σε μια διαφήμιση η εικόνα, η μουσική, η νόηση έχουν πρωτεύοντα ρόλο και ο γραπτός λόγος εκλείπει ή λειτουργεί επικουρικά και έχοντας υποδεέστερο σαφώς ρόλο.
- 4) Σε ένα κόμικ – γελοιογραφία οι δύο γλωσσικοί τρόποι (γλωσσικός-οπτικός) άλλοτε αλληλοσυμπληρώνονται αναδεικνύοντας το νόημα και άλλοτε ο ένας προβάλλεται έναντι του άλλου.
- 5) Σε ένα γκράφιτι ή πίνακα ζωγραφιάς το γραπτό μήνυμα υποσκελίζεται απ' την πρωτοκαθεδρία που εκ των πραγμάτων έχει το γκράφιτι ή ο πίνακας (το γλωσσικό μήνυμα εκλείπει αρκετές φορές στον χώρο έκθεσής του, ενώ ενταγμένο σε σχολικά βιβλία ή εφημερίδες και διαδικτυακές σελίδες μπορεί να υπάρχει επεξηγηματικά).

Συμπέρασμα: Η πρόθεση του πομπού είναι αυτή που καθορίζει την επιλογή του μεταξύ μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων. Τα μονοτροπικά ή πολυτροπικά κείμενα πρέπει πάντα ν' αναλύονται ιδωμένα υπό το πρίσμα: α) ποια επικοινωνιακή περίσταση εξυπηρετούν (πομπός- δέκτης) και β) μέσα από ποιο πολιτισμικό- κοινωνικό- πολιτικό- οικονομικό πλαίσιο παράγονται. Πιο αναλυτικά:

«Οι εισηγητές του όρου της πολυτροπικότητας (βλ. κυρίως Kress & van Leeuwen 1996) θεωρούν την πολυτροπικότητα όχι ένα επιπλέον στοιχείο που πρέπει να επισυναφθεί στην ανάλυση της επικοινωνίας, αλλά ως ουσιαστική και θεμελιώδη παράμετρο κάθε κειμένου. Παρά το γεγονός ότι στις κοινωνικές επιστήμες οι πιο εμπεριστατωμένες αναλύσεις που γίνονται εστιάζουν στον τρόπο που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα προκειμένου να παραχθεί νόημα, ποτέ δεν νοηματοδοτούμε μόνο με τη γλώσσα. Ο λόγος, σχεδόν πάντοτε, αναπτύσσεται παράλληλα με άλλα σημειωτικά μέσα, όπως λ.χ. τις κινήσεις, και, κατά τον ίδιο τρόπο, το γράψιμο πάντοτε παρατάσσει οπτικά

γραφολογικά στοιχεία και τυπογραφικά σημειωτικά μέσα. Οι καλές εκδόσεις των λογοτεχνικών βιβλίων, για παράδειγμα, αυτήν ακριβώς την παράμετρο χρησιμοποιούν: τον τύπο των γραμματοσειρών, το είδος του χαρτιού, τον γενικό τρόπο παρουσίασης των κειμένων (ένα ποίημα σε κάθε σελίδα).

Αντίστοιχα εξετάζοντας τον τρόπο που επιλέγουν να εκδώσουν τα προγράμματά τους δυο θιάσοι, λ.χ. ένας «εμπορικός» και ένας «ποιοτικός», δεν είναι μόνον τα καθαρά γλωσσικά μέρη (τα σημειώματα των σκηνοθετών/τριών κ.ο.κ.) αυτά που δίνουν τον τόνο και το στίγμα της εμπορικότητας ή αντίστοιχα του ποιητικού. Ο τύπος των φωτογραφιών (φωτογραφίες συνόλου του θιάσου ή των πρωταγωνιστών/τριών, έγχρωμες ή ασπρόμαυρες φωτογραφίες), ο τύπος της γραμματοσειράς, η ποιότητα του χαρτιού (οι εμπορικοί θιάσοι προτιμούν τα πολυτελή χαρτιά, σε αντίθεση με τους ποιητικούς που στρέφονται στα οικολογικά χαρτιά, κ.ο.κ.), η ύπαρξη και το προβάδισμα των διαφημίσεων, είναι μερικά από τα μη γλωσσικά σημειωτικά συστήματα που νοσηματοδοτούν το θεατρικό πρόγραμμα και κατατάσσουν έναν θίασο στους εμπορικούς ή τους ποιητικούς θιάσους. Αυτοί οι άλλοι τρόποι (εμφάνιση, lay out, είδος χαρτιού κ.ά.) δεν είναι δευτερεύοντες, ούτε παραπληρωματικοί. Συντελούν όλοι μαζί στην πολυτροπικότητα του κειμένου, η οποία, με τη σειρά της, οδηγεί στην πρόσληψη του κειμένου και στον απόλαυση του/της αναγνώστη/τριας».

Πηγή: Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας www.komvos.edu.gr/periodikos/thematikes

Συμπερασματικά: Χάρη στην ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας και της πολυπολιτισμικότητας προέκυψαν νέες μορφές κειμένων με συνδυασμό σημειωτικών τρόπων που συμμετέχουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών. Οι «πολυγραμματισμοί» (multi- literacies) δημιουργήθηκαν από μια ομάδα γλωσσολόγων («Ομάδα του Νέου Λονδίνου») που ασχολήθηκαν με τις συνέπειες της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών στην επικοινωνία και στη διαμόρφωση νέων γραμματισμών. (ΦΕΚ αξιολόγησης της ΝΕΓ στο Γυμνάσιο)

Βασικά βήματα για την «ανάγνωση» των πολυτροπικών κειμένων

Πιθανή ερώτηση: Να περιγράψετε μια (ή περισσότερες, αν θέλετε...) από τις παρακάτω εικόνες, σκίτσα, γελοιογραφίες και να τη σχολιάσετε συσχετίζοντάς τη με αρνητικά φαινόμενα αναφορικά με το Χ θέμα.

Υπόδειγμα απάντησης

- Αναφέρω γενικά το εικονιζόμενο θέμα και αν χρειάζεται τον τόπο και το χρόνο στον οποίο αναφέρεται.
- Περιγράφω τα πρόσωπα και τα αντικείμενα που απεικονίζονται. Αρχίζω με το γενικό πλάνο και στη συνέχεια περιγράφω τις λεπτομέρειες.
- Αναλύω συμβολισμούς και ερμηνεύω τις προθέσεις αιτιολογώντας τη γνώμη μου με στοιχεία από την εικόνα, σκίτσο κλπ.
- Συσχετίζω το μονοτροπικό με το θέμα της ενότητας. (Βλέπε παρακάτω γ και δ)
- Ακολουθεί προσωπική αξιολόγηση της εικόνας και προσωπικό σχόλιό μου για ό,τι βλέπω.

Πώς σκέφτομαι πριν απαντήσω (αν είναι δυνατόν κρατώ σημειώσεις)

α) Έχει τίτλο; Πώς μπορώ να τον αξιοποιήσω; Σε ποιο κοινό απευθύνεται;

β) Τι απεικονίζει (πορτρέτο, τοπίο, σκηνή κτλ.);

Ποια πρόσωπα απεικονίζονται; (ιστορικά (συνήθως εκεί γίνεται χρήση καρικατούρας)- καθημερινά, έκφραση προσώπου- κίνηση χεριών;

Τονίζεται κάποιο χαρακτηριστικό ιδιαίτερα; π.χ. μεγαλύτερο μέγεθος, παραμορφωμένο ή συρρικνωμένο μέγεθος, είναι σε πρώτο πλάνο ή κομπάρσος κτλ.;

Υπάρχει κάποιο σύμβολο; Κι αν ναι με ποιον ρόλο;

Υπάρχει λεζάντα; Τα πρόσωπα ομιλούν; Πώς συσχετίζεται το νόημα των λόγων τους με την εικόνα;

γ) Ποιο γεγονός αποτέλεσε την αφορμή για τον δημιουργό;

Ποια είναι η πρόθεσή του (να καταγράψει ένα γεγονός, να σατιρίσει, να τιμήσει ή να ειρωνευτεί, να καταγγείλει, να εκφράσει την κοινή γνώμη, να διαφοροποιηθεί, να προβληματίσει, να συγκρίνει με..., να προβάλλει την αναλογία με... κλπ.)

δ) Πώς συνδέονται όλα αυτά με το θέμα της ενότητας; Συνδέονται με όλη ή μέρος της ενότητας;

ε) **ΕΠΙΛΟΓΟΣ:**

Ποια εντύπωση μου δημιούργησε ως αναγνώστη;

Σημείωση 1: Απαντώ σε όσα ερωτήματα χρειάζονται ανάλογα με την εκφώνηση, δεν απαντώ σε όλα τα ερωτήματα κατ' ανάγκη, γιατί μπορεί να μην εξυπηρετούν την εκφώνηση.

Σημείωση 2: Η «ανάγνωση» ενός διαγράμματος/ πίνακα/ γραφήματος μπορεί να σχετίζεται και με αριθμητικά δεδομένα και με οπτική ανάλυση ράβδων (χωρίς αριθμητικά δεδομένα) και με σκίτσα που μπορεί να εμπεριέχονται σ' έναν πίνακα σε μορφή «πίτας» (βλ. Φάκελο Υλικού σελ. 163 «Δεξιότητες» [πίνακας με σκίτσα και υπότιτλους]). Σ' αυτές τις περιπτώσεις οι ερωτήσεις πάνω στα τρία προαναφερθέντα είδη διαφοροποιούνται κατά τι από τις ενδεχόμενες ερωτήσεις άλλων εικονιστικών τρόπων.

Παραδείγματα ενδεικτικών ερωτήσεων

- Τα στοιχεία του γραφήματος/ πίνακα/ διαγράμματος ποια σχέση φανερώνουν για τη συμμετοχή των παιδιών ανά φύλο στην Ανώτατη εκπαίδευση; (βλ. παρακάτω παράδειγμα)
- Ποιες ομοιότητες ή διαφορές βλέπετε μεταξύ των στατιστικών στοιχείων του πίνακα και των πληροφοριών του Κειμένου 1;
- Για ποιο λόγο επιλέχθηκε το ραβδόγραμμα αυτό ως συμπλήρωμα του Κειμένου 2 σχετικά με την υπογεννητικότητα;
- Ποιος είναι ο δημοσκοπός (φορέας διερεύνησης δεδομένων), με ποιο σκοπό την κάνει και ποιο κοινό θέλει να προσεγγίσει;
- Ο ομιλών στο τέλος του λόγου του παραθέτει τα σχετικά στατιστικά στοιχεία της έρευνάς του σε πίνακα. Γιατί προβαίνει σ' αυτήν την επιλογή;

Αξιοποίηση σημειωτικού τρόπου: Γράφημα

Ερώτηση: Σε άρθρο της η «Καθημερινή» παραθέτει και αυτό το γράφημα. Ποια πρόθεση του συντάκτη εξυπηρετεί το γράφημα;

Απάντηση

Αρχίζουμε με ανάλυση του γραφήματος: Αφορά στον μήνα Απρίλιο του έτος 2018. Θέμα του η εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας στη χώρα.

- 1) Αριστερά καταγράφονται οι απασχολούμενοι σε εργασία, οι άνεργοι, οι οικονομικά μη ενεργοί του 2018.

- 2) Η καταγραφή αρχίζει από τον Φλεβάρη του έτους 2017 για να έχει ο αναγνώστης πιο εμπειριστατωμένη άποψη. Παρατηρούμε αρχής γενομένης απ' τον Φεβρουάριο σταδιακή μείωση της ανεργίας μέχρι τον Σεπτέμβρη και στους επόμενους δυο μήνες – Οκτώβρη / Νοέμβρη – άνοδο ελάχιστη. Το Δεκέμβρη πτώση ποσοστού ανέργων στα επίπεδα προ Οκτωβρίου και με το νέο έτος (2018) ελαφρά μείωση τους δυο πρώτους μήνες, ποσοστό (20,7% που προσιδιάζει με αυτά από Φεβρουάριο – Σεπτέμβρη του προηγούμενου έτους, καθώς και Δεκέμβρη). Τέλος, τον Μάρτη έχουμε το χαμηλότερο ποσοστό, το οποίο ανεβαίνει ελάχιστα τον Απρίλιο.
- 3) Διαχωρίζει ανά φύλο (άνδρες- γυναίκες) το ποσοστό ανεργίας, μικρότερο στους άνδρες. Υπαινίσσεται άνοδο ανεργίας στις γυναίκες λόγω και των υπολοίπων κοινωνικών ρόλων που έχουν (π.χ. μητέρες, σύζυγοι κτλ.). Το γράφημα παρατίθεται προς επεξήγηση, τεκμηρίωση των γραφομένων που- θεωρητικά- απασχολούσε τον συντάκτη.

Κείμενο 1

Η φτώχεια είναι συχνά η αιτία αλλά και το αποτέλεσμα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρ' όλα αυτά, η σχέση ανάμεσα στην ακραία ανέχεια και στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει στο περιθώριο του πολιτικού διαλόγου και των αναπτυξιακών πολιτικών. Προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή σε αυτήν την τόσο καίρια, αν και συχνά παραμελημένη σχέση, η φετινή Διεθνής Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 10 Δεκεμβρίου, είναι αφιερωμένη στον αγώνα κατά της φτώχειας. Το γεγονός αυτό δεν πρέπει να αποτελέσει μόνο μια ευκαιρία για προβληματισμό, αλλά και μια έκκληση προς τις κυβερνήσεις και τις οργανώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να διασφαλίσουν για όλους μας μια ζωή με αξιοπρέπεια.

Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα - η ελευθερία του λόγου, το δικαίωμα της ψήφου, το δικαίωμα στην τροφή, στην εργασία, στην υγειονομική περίθαλψη και στη στέγαση- είναι βαρύνουσας σημασίας για τον φτωχό πληθυσμό καθώς η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέονται άμεσα με τις διακρίσεις, την άνιση πρόσβαση σε πόρους και ευκαιρίες, τον κοινωνικό και πολιτισμικό στιγματισμό. [...]

Της Louise Arbour, Υπατης Αρμοστού του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Εφημερίδα Καθημερινή, 09-12-2006

Κείμενο 2

Ερώτηση: Πως σχετίζονται το Κείμενο 1 και το Κείμενο 2;

Απάντηση: Το σκίτσο με κυνικό τρόπο επιβεβαιώνει τα υπογραμμισμένα χωρία του κειμένου. Τα ανθρώπινα δικαιώματα προσωποποιούνται και τους ρίχνεται η ευθύνη της «ανισορροπίας» αφού μόνα τους φέρουν την ευθύνη μη τήρησης. «Μένουν στο

